



biblio.ugent.be

The UGent Institutional Repository is the electronic archiving and dissemination platform for all UGent research publications. Ghent University has implemented a mandate stipulating that all academic publications of UGent researchers should be deposited and archived in this repository. Except for items where current copyright restrictions apply, these papers are available in Open Access.

This item is the archived peer-reviewed author-version of:

Variatie en verandering in constructies. Op het snijvlak van de constructiegrammatica en de variatielinguïstiek

Timothy Coleman & Freek Van de Velde

In: *Taal en Tongval* 67: 135-148.

To refer to or to cite this work, please use the citation to the published version:

Timothy Coleman & Freek Van de Velde (2015). Variatie en verandering in constructies. Op het snijvlak van de constructiegrammatica en de variatielinguïstiek. *Taal en Tongval* 67: 135-148.

Variatie en verandering in constructies

Op het snijvlak van de constructiegrammatica en de variatielinguïstiek

Timothy Colleman & Freek Van de Velde

MEM 67 (2): 135–148

DOI: 10.5117/TET2015.2.COLL

Abstract

Variation and change in constructions: At the intersection of construction grammar and variational linguistics

This introductory paper outlines the different trends and movements that have in recent years led to a marked increase in the number of linguistic studies that combine a construction-based theoretical outlook on grammar with a dedicated interest in issues of synchronic and/or diachronic language variation. In addition, it gives an overview of the papers included in this thematic issue and links them with broader tendencies in the fields of cognitive linguistics and construction grammar.

Keywords: construction grammar, language variation, sociolinguistics, historical linguistics, grammaticalization, cognitive sociolinguistics, language contact research

1 Taalvariatie en –verandering als blinde vlek in het vroege constructiegrammaticale onderzoek

Toen op het eind van de jaren tachtig en in de eerste helft van de jaren negentig van de vorige eeuw een aantal publicaties verschenen waarin voor het eerst de contouren werden geschetst van een ‘constructionele’ benadering van de grammatica – zie o.m. Lakoff (1987), Fillmore (1988), Fillmore, Kay en O’Connor (1988), Goldberg (1992, 1995) – werd daarin meteen sterk beklemtoond dat die ontluikende theorie in de grammaticale beschrijving die ze voorstond streefde naar *volledigheid*: de *hele* grammatica kan worden beschreven als een gestructureerd netwerk van duizenden en duizenden *constructies*, in de specifieke betekenis die daaraan in het

constructiegrammaticale framework wordt gegeven, nl. een geconventioneerd vorm/betekenis-paar. In Goldbergs (2003) wat latere overzicht van de fundamentele uitgangspunten die worden gedeeld door de verschillende constructiegrammaticale benaderingen – die m.b.t. allerlei andere aspecten een behoorlijk heterogene groep vormen – wordt dat samengevat onder de slogan ‘It’s constructions all the way down’ (p. 223), of, iets omstandiger geformuleerd: ‘The totality of our knowledge of language is captured by a network of constructions’ (p. 219). In datzelfde artikel wordt opgemerkt dat de representatie van een constructie in het mentale “constructicon” ook informatie kan bevatten over *taalvariatie*: ‘Facts about the use of entire constructions, including register (e.g. formal or informal), dialect variation and so on, are stated as part of the construction as well’ (Goldberg, 2003, p. 221). Echter, in de praktijk is er in de eerste pakweg 15 jaar van het constructiegrammaticale onderzoek nauwelijks aandacht besteed aan kwesties van taalvariatie en taalverandering: de empirische focus lag grotendeels op de beschrijving van individuele grammaticale fenomenen uit het hedendaagse (Amerikaanse) Engels, en vanaf de tweede helft van de jaren negentig ook uit een groeiend aantal andere talen, waarbij het bovengenoemde streven naar volledigheid zich vooral uitte in de grote aandacht voor (i) allerlei fenomenen die in andere grammaticale benaderingen werden gezien als te afwijkend van de ‘gewone’ grammaticale regels om met goed fatsoen tot het studie-object van de grammatica te kunnen worden gerekend (zie bv. Fillmore, Kay en O’Connor, 1988 over de *let alone*-constructie), en (ii) de kenmerkende *semantische* en *pragmatische* eigenschappen van allerlei grammaticale patronen (zie bv. Goldberg, 1992, 1995 over de semantiek van de ditransitieve constructie en andere Engelse argumentstructuurconstructies). Met betrekking tot die beide aspecten onderscheidde de opkomende nieuwe benadering zich van – en zette ze zich expliciet af tégen – de formeel georiënteerde benaderingen die de grammaticale theorievorming van de jaren zeventig en tachtig in belangrijke mate hadden beheerst. Tegelijk werd, ondanks dat streven naar volledigheid, een belangrijk deel van de taalrealiteit vrijwel volledig buiten beschouwing gelaten: een sporadische zijdelingse opmerking niet te na gesproken, werd volledig abstractie gemaakt van eventuele regionale, sociale, stilistische, etc. variatie in de formele of inhoudelijke eigenschappen van de onderzochte constructies, net zoals er nauwelijks aandacht was voor de processen van (voortschrijdende) taalverandering waarvan die constructies het voorlopige resultaat vormen.¹ Op dat vlak onderscheidde de vroege constructiegrammatica zich trouwens niet van het bredere paradigma van de cognitieve linguïstiek, waaruit ze grotendeels was voortgekomen en

waarmee verscheidene stromingen in het hedendaagse constructiegrammaticale onderzoek nog altijd een belangrijke theoretische en methodologische affiniteit vertonen. Volgens Geeraerts, Kristiansen & Peirsman (2010, pp. 5-6) vertoonde de cognitieve linguïstiek als onderzoeksveld tot voor kort een merkwaardige paradox: aan de ene kant had sinds Bybee (1998), Langacker (2000), Tomasello (2003) en andere sleutelpublicaties uit die periode de fundamentele theoretische aanname veld gewonnen dat de grammatica in essentie ‘usage-based’ is, d.w.z. dat het taalsysteem een dialectische relatie onderhoudt met het taalgebruik. Aan de andere kant was er in de praktijk van het onderzoek relatief weinig aandacht voor de *variatie* die inherent is aan het taalgebruik en richtten veel studies zich op fenomenen uit ‘het Engels, ‘het’ Nederlands, enzovoort, met andere woorden op ‘language situated taxonomically at an almost Chomskyan level of abstraction’ (p. 6).

2 De kentering in de jaren 2000: Taalvariatie en -verandering als belangrijk aandachtsdomein

Naarmate de constructiegrammatica een vastere positie verwierf als een omvattende nieuwe benadering van de grammatica met een eigen gezicht, verbreedde ook haar aandachtsdomein – een ontwikkeling die we net zo goed zouden kunnen beschrijven als het gaandeweg doordringen van constructiegrammaticale noties en inzichten in andere subdisciplines van de taalwetenschap. Een van de opvallendste klemtoonverschuivingen is de duidelijke toename in het aantal studies waarin vanuit een constructioneel perspectief wordt ingegaan op allerlei aspecten van *intra-linguale* variatie en verandering, die zich vooral vanaf de late jaren 2000 begint te manifesteren: zie Barðdal (2007), Siewierska en Hollmann (2007), Hoffmann en Mukherjee (2007), Grondelaers, Speelman en Geeraerts (2008), Bergs en Diewald (2009), Fried (2009), Szmrecsanyi (2010), Gries en Hilpert (2010), Rutten (2010), Coleman en De Clerck (2011), Traugott en Trousdale (2013), Hilpert (2013), De Smet, Ghesquière en Van de Velde (2013) en Barðdal *et al.* (2015) voor een greep van representatieve artikelen, monografieën en verzamelbundels.

Boogaart, Coleman en Rutten (2014, pp. 6-7) brengen die evolutie in verband met drie bredere tendensen in het hedendaagse (cognitief-functionele) taalwetenschappelijke onderzoek. Ten eerste heeft de op dat moment net voorzichtig aan de oppervlakte komende *diachrone* constructiegrammatica een sterke impuls gekregen doordat een aantal invloedrijke stemmen uit de grammaticalisatietheorie in de late jaren 2000 uitgebreid

zijn gaan reflecteren over de rol van constructies (als vorm/betekenisparen) en van constructionele netwerken in grammaticalisatieprocessen (zie bv. Traugott, 2008a,b, 2015; Diewald, 2008; Trousdale, 2010), wat uiteindelijk zelfs tot een zekere verstrengeling heeft geleid van het diachrone constructiegrammaticale onderzoek en een belangrijk deel van het onderzoek naar grammaticalisatie (zie ook Noël, 2007 voor een vroege theoretische reflectie op de relatie tussen de grammaticalisatietheorie en diachrone toepassingen van de constructiegrammatica). Vrijwel gelijktijdig was er, als tweede tendens, de opkomst van de zgn. cognitieve sociolinguïstiek, een benadering die een sterkere integratie bepleit van vraagstellingen en concepten uit enerzijds de cognitieve linguïstiek en anderzijds de variationele sociolinguïstiek, zie Kristiansen en Dirven (2008), Geeraerts, Kristiansen en Peirsman (2010) en Geeraerts en Kristiansen (2014) voor een uitgebreide toelichting over de theoretische en descriptieve meerwaarden die zo'n integratie voor beide benaderingen zou kunnen opleveren. Een van de primaire onderzoeksdomeinen van de cognitieve sociolinguïstiek is 'lectale' (d.w.z. regionale, sociale, stilistische, generationele, enz.) variatie in het gebruik van (lexicale of grammaticale) constructies, dus precies het soort betekenisdragende talige items dat in de variationele sociolinguïstiek vaak buiten beeld blijft, vanuit de overweging dat bij sociolinguïstische variabelen beter geen betekenisgeving betrokken worden en dat het enige interessante register gesproken taal in spontane conversaties of sociolinguïstische interviews is (zie Rickford, 2014 voor een bespreking). In de cognitieve linguïstiek en constructiegrammatica staat betekenis juist centraal en is een uitgebreid analytisch apparaat ontwikkeld voor de studie van de semantische structuur van lexicale en grammaticale items. Voorbeelden van case studies die intralinguale variatie integreren in zo'n constructiegrammaticale analyse zijn Grondelaers, Spielman en Geeraerts (2008), Szmrecsanyi (2010) en Coleman (2010). De derde constituerende tendens, die samenhangt met de tweede, is het toenemende belang dat in een belangrijk deel van het hedendaagse grammaticale onderzoek, inclusief de cognitieve linguïstiek en de constructiegrammatica, wordt gehecht aan *empirische ondersteuning*, op basis van data uit corpora, enquêtes, experimenten, enz. Zoals wordt beklemtoond in Geeraerts (2006, p. 30), is variatie inherent aan het taalgebruik, zodat onderzoekers die gebruik maken van reëel geobserveerde taaldata zich bijna per definitie verplicht zien om lectale variabelen op te nemen in hun onderzoeksdesign; zie ook Gries (2013) voor een illustratieve bespreking van de verschillende bronnen van potentiële variatie in de data waarmee in corpusgebaseerd onderzoek rekening moet worden gehouden.

Een tendens die in Boogaart, Coleman en Rutten (2014) nog niet wordt genoemd, ten slotte, is dat er naast of bovenop de toenemende interesse in lectale variatie recent ook meer aandacht is gekomen voor de invloed van taalcontact op variatie en verandering. Om de structuur en variatie van het Nederlands – of enige andere taal – goed te begrijpen, moet de interactie met andere talen in beeld gebracht worden. De grote rol van taalcontact in taalvariatie en -verandering is van meet af aan erkend in de sociolinguïstiek (via het werk van Uriel Weinreich), maar is het afgelopen decennium nog eens uitvoerig voor het voetlicht gebracht door onder meer Heine en Kuteva (2005, 2006), Drinka (2010), Trudgill (2011), Kortmann en Szmrecsanyi (2012) en Lucas (2015). Binnen de cognitieve linguïstiek heeft dat geleid tot wat men ‘cognitieve contactlinguïstiek’ zou kunnen noemen (Wolf en Polzenhagen, 2009; Winter-Froemel, 2011; Zenner, 2013; Zenner en Kristiansen, 2014; Backus, 2014; Soares da Silva, 2015). Voorbeelden van case studies naar verandering door taalcontact vanuit een expliciet constructiegebaseerd perspectief zijn Doğruöz en Backus (2009), Pietsch (2010), Höder (2012, 2014), Coleman en Noël (2014) en Coleman (in voorb.).

De optelsom van die verschillende tendensen is dat in een aanzienlijk deel van de huidige constructiegrammaticale wetenschappelijke productie een belangrijke plaats wordt ingeruimd voor kwesties van taalvariatie en -verandering. Symptomatisch daarvoor is, om maar één voorbeeld te noemen, dat een van de vijf grote delen in het recente *Handbook of Construction Grammar* van Hoffmann en Trousdale (2013) volledig is gewijd aan variatie en verandering, met vijf bijdragen over synchrone en/of diachrone intralinguale variatie. Hoewel het constructiegrammaticale onderzoek daarnaast ook nog in allerlei andere beloftevolle richtingen is uitgewaaierd – zoals een snelle blik op de andere vier delen in Hoffmann en Trousdale (2013) leert – zijn het uiteraard vooral de ontwikkelingen op het snijvlak van de constructiegrammatica, de historische taalkunde en de variatielinguïstiek die voor het lezerspubliek van *Taal en Tongval* interessant zijn. Het onderhavige nummer biedt een staalkaart van die ontwikkelingen.

3 De bijdragen in het themanummer

De zeven resterende artikelen in dit themanummer vormen de schriftelijke neerslag van lezingen gepresenteerd op het Taal en Tongval-colloquium over ‘Constructions in variation and change/Variation and change in constructions’, dat plaatsvond op 6 december 2013 in de gebouwen van de KANTL te Gent.

Het nummer opent met drie artikelen met een historisch-taalkundige focus. De bijdrage van **Evie Coussé** gaat over de opkomst van dubbele-modaal-constructies in het Nederlands, d.w.z. constructies waarin een modaal een andere modaal in zijn bereik heeft, van het type *Waarom zou een man niet mogen huilen?* met *zou ... mogen* als dubbele modaal. Hoe natuurlijk dat soort zinnen sprekers van het hedendaags Nederlands ook in de oren klinken, ze hebben niet altijd bestaan. Coussé gaat na hoe deze constructie ontstaan is in het Middelnederlands en zich verder ontwikkeld heeft in het Nieuwnederlands. Ze argumenteert dat de toenemende mogelijkheden van modale combinaties zich goed laten vatten in een diachroon-constructionele beschrijving, als die zich tenminste niet beperkt tot de veranderingen in ‘schematiciteit’, ‘productiviteit’ en ‘compositiona-liteit’ die in de constructiegrammaticale theorie van taalverandering van Trousdale en Traugott (2013) als cruciaal naar voren worden geschoven – maar die hier niet goed van toepassing blijken te zijn – maar daarnaast ook ‘complexiteit’ als dimensie in rekening brengt. Coussé ziet de opkomst en uitbreiding van gestapelde modalen door het in elkaar schuiven van verschillende constructies en door analogische uitbreiding naar nieuwe gevallen als een toename in constructionele complexiteit.

In de volgende bijdrage, van de hand van **Alexandra N. Lenz**, wordt uitgebreid ingegaan op de ontstaansgeschiedenis van resultatieve (en resultatief-modale) constructies met de Duitse werkwoorden *kriegen* en *bekommen* – de auteur presenteert een synthese van haar bestaand onderzoek naar de constructies in kwestie, dat nog niet in het Engels beschikbaar was, en ze last een contrastieve uitstap in naar vergelijkbare constructies met Nederlands *krijgen* en Afrikaans *kry*. Aan de hand van data uit een brede waaier van zowel historische corpora als moderne dialectcorpora, aangevuld met relevante gegevens uit dialectwoordenboeken, worden de grammaticalisatiepaden gereconstrueerd die tot het moderne resultatieve gebruik hebben geleid. De theoretische achtergrond van Lenz’ bijdrage is de grammaticalisatietheorie. Zoals in paragraaf 2 al werd beklemtoond, is het hedendaagse onderzoek naar grammaticalisatie echter in belangrijke mate verstrengeld met de diachrone constructiegrammatica: de affiniteit van Lenz’ benadering met een constructiegebaseerd theoretisch perspectief blijkt onder meer uit de grote aandacht die ze besteedt aan de specifieke lexicale en syntactische omgevingen waarin de combinatie van *kriegen* of *bekommen* met bepaalde types van aanvullingen (bv. *etwas in den Griff/die Finger kriegen/bekommen*) voor het eerst aanleiding kon geven tot een resultatieve interpretatie – of, veel later, waarin uit dat resultatieve gebruik een modale interpretatie kon ontstaan (de zgn. ‘bridging’ of ‘criti-

cal contexts', zie daarover o.m. Heine, 2002; Diewald, 2002, 2008; Traugott 2008).

De bijdrage van **Tim Geleyn** en **Timothy Coleman** verschilt van de twee vorige artikelen doordat de focus niet zozeer ligt op het ontstaan van een 'nieuwe' constructie maar op semantische verandering in een bestaande constructie. In het licht van de belangrijke impuls die de integratie van constructionele noties in het grammaticalisatie-onderzoek heeft gegeven aan de ontwikkeling van een constructiegrammaticale benadering van taalverandering, is het weinig verrassend dat de grote meerderheid van de bestaande diachroon-constructiegrammaticale case studies zich buigt over de vraag hoe 'nieuwe' constructies precies ontstaan ('constructionalising' in termen van Traugott en Trousdale 2013). Zoals in meer detail wordt beargumenteerd in Coleman en De Clerck (2011) is dat ook een fascinerende kwestie, maar is het van belang dat de diachrone constructiegrammatica zich daar niet toe *beperkt*, maar ook andere types verandering vanuit constructioneel perspectief probeert te duiden (de zgn. '(gewone) constructionele veranderingen' in termen van Traugott en Trousdale, 2013; zie bv. ook Hilpert, 2013, pp. 8-17 voor discussie van wat constructionele verandering zoal kan inhouden). Terwijl in de diachrone lexicologie al uitgebreid onderzoek is verricht naar de verschillende semasiologische en onomasiologische veranderingsprocessen waaraan *lexicale* betekenissen onderhevig zijn (zie bv. Geeraerts, 1997; Allen, 2009 en verscheidene bijdragen in Winters et al., 2010) is nog weinig bekend over betekenisverandering in schematischere, grammaticale constructies. Geleyn en Coleman presenteren de resultaten van een semasiologisch onderzoek naar de semantische reikwijdte van de prepositionele datiefconstructie met *aan* (bv. *Jan heeft een boek aan Piet gegeven*) in het 17de- en 20ste-eeuwse Nederlands.

Op de drie historisch-taalkundig georiënteerde artikelen volgt nog een tweeluik van artikelen over *taalcontact*. Zoals hierboven is opgemerkt, is in de constructiegrammatica en cognitieve linguïstiek pas recent aandacht gekomen voor (verandering door) taalcontact, een verschijnsel dat overigens in het algemeen grotendeels buiten beschouwing is gebleven in de grammaticale theorievorming (zie bv. Nicolai, 2007 voor een poging tot verklaring voor die karige aandacht voor contactfenomenen). De bijdrage van **Eline Zenner** en **Dirk Geeraerts** bestudeert Engelse invoegingen die uit meer dan één woord bestaan in het spontane gesproken taalgebruik van deelnemers aan het Nederlands-Vlaamse realityprogramma *Expeditie Robinson*, van het type *free at last* of *fuck the world*. Zulke formaties zijn op het eerste gezicht moeilijk in te delen volgens traditionele typologieën van

contactverschijnselen waarin een scherp onderscheid wordt gemaakt tussen lexicale ontlening aan de ene en code-switching aan de andere kant (zie echter al Matras, 2009 voor een genuanceerder beeld). Een dergelijk dichotomisch onderscheid laat zich moeilijk rijmen met de notie van het *lexicon-syntaxiscontinuüm*, d.w.z. er wordt in de constructiegrammatica van uitgegaan dat de grammatica bestaat uit een gestructureerd netwerk van duizenden constructies met sterk wisselende graden van complexiteit en schematiciteit, veeleer dan dat er een tweedeling zou bestaan tussen 'lexicale' en 'grammaticale' constructies – zie bv. Goldberg (2006, p. 5) en Croft en Cruse (2004, p. 255) (zie ook het verwante concept van de *lexicity-schematicity hierarchy*, bv. in Barðdal en Gildea 2015, pp. 27-28). Zenner en Geeraerts komen op basis van drie diagnostische criteria tot de conclusie dat de meeste Engelse invoegingen in het corpus een sterke mate van lexicale gefixeerdheid vertonen – en dus veeleer aan de lexicale kant van het continuüm thuishoren. Daarnaast is er een kleiner aantal gevallen waarvoor aannemelijk (of op zijn minst *mogelijk*) is dat ze zijn gebaseerd op een wat schematischer patroon, met een of meer open slots (bv. een microconstructie [*fuck NP*], waarmee constructs kunnen worden gebouwd als *fuck the world, fuck the others*, enz.). Zenner en Geeraerts brengen het sterke overwicht van volledig gelexicaliseerde expressies in verband met de relatief *indirecte* aard van het taalcontact Nederlands-Engels.

De bijdrage van **Ad Backus** is wat programmatischer van aard: de auteur reflecteert over de meerwaarde die een gebruiksgebaseerde ('usage-based') benadering kan opleveren voor het sociolinguïstische onderzoek – of anders gezegd, de meerwaarde van de integratie van sociolinguïstische en historisch-taalkundige vraagstellingen in de constructiegrammatica en verwante gebruiksgebaseerde benaderingen (zie ook paragraaf 2 over de opkomst van de cognitieve sociolinguïstiek). Backus zoomt meer bepaald in op het onderzoek naar (voortschrijdende) taalverandering door taalcontact. Hij keert terug naar de vijf kwesties die in Weinreich, Labov en Herzog (1968) werden geïdentificeerd als de cruciale vragen die de toen ontluikende discipline van de sociolinguïstiek zou moeten beantwoorden met het oog op de ontwikkeling van een omvattende theorie over *diachrone* variatie en laat aan de hand van een bespreking van geselecteerde fenomenen uit het Nederturks (d.w.z. het Turks zoals dat gesproken wordt in Nederland door nakomelingen van migranten uit Turkije die daarnaast ook over een zeer gevorderde (moedertaal)kennis van het Nederlands beschikken) zien dat die vragen even pertinent zijn voor verandering als gevolg van taalcontact als voor veranderingen als gevolg van taalinterne fac-

toren. Backus beargumenteert dat de opkomst van gebruiksgebaseerde benaderingen kansen biedt voor de ontwikkeling van een theorie over taalverandering die *alle vijf* de vragen van Weinreich, Labov en Herzog (1968) ernstig neemt en geeft een aantal theoretisch-methodologische voorzetten voor onderzoek naar taalcontact dat aan die ontwikkeling kan bijdragen.

Het themanummer besluit met twee bijdragen over lectale variatie in het hedendaagse Nederlands. Het artikel van **Jocelyne Daems, Kris Heylen en Dirk Geeraerts** kijkt naar de onomasiologische variatie in het Belgisch Nederlands en Nederlands Nederlands in kledingtermen, en bouwt zo verder op het pionierswerk over lectale variatie in kledingstermen in Geeraerts, Grondelaers en Speelman (1999) en Grondelaers et al. (2001). Door het vervolgonderzoek zowel methodologisch als inhoudelijk nauw aan te laten sluiten bij het eerdere onderzoek kunnen de resultaten goed vergeleken worden, en kunnen de diachrone trends in het eerdere onderzoek, dat materiaal bevatte van 1950 tot 1990, doorgetrokken worden tot in 2012. De belangrijkste conclusies zijn (i) dat de lexicale toenadering tussen het Belgisch Nederlands en het Nederlands Nederlands tot stilstand gekomen is, en dat de beide variëteiten nu weer van elkaar weg lijken te drijven; (ii) dat de afstand tussen de regionale informele variëteit en de supraregionale formele variëteit in België nog steeds groter is dan in Nederland. De beide variëteiten in Nederland liggen zelfs dichter bij elkaar dan de bovengewestelijke formele variëteiten in Nederland en België onderling; (iii) dat het Nederlands Nederlands een grotere reserve ten opzichte van het Engels vertoont dan het Belgisch Nederlands, en dat er een afname is van Franse invloed op beide taalniveaus in beide variëteiten. Het lectometrische onderzoek laat goed zien hoe de lectale, diachrone, en empirische tendensen in de cognitieve linguïstiek, waarop hogerop ingegaan is, hun beslag krijgen in het neerlandistische onderzoek. Ligt de focus in het artikel van Daems en collega's op lexicale variatie, de gehanteerde methodologie zou uiteraard even goed kunnen worden ingezet voor de studie van lectale variatie in complexere en schematische constructies.

Dirk Pijpops en Freek Van de Velde, ten slotte, gaan in hun bijdrage aan dit themanummer in op adjectiefmorphologie in het Marokkaanse Nederlandse etnolect. Door vergelijking van omvangrijke corpora van informeel chatmateriaal zoeken de auteurs uit of Marokkaans-Nederlandse vroege tweedetaalverwerwers zich anders gedragen dan reguliere eerste-taalverwerwers bij het realiseren van de partitieve genitiefs-*s* in patronen als *iets interessants*. Door via regressiemodellen de twee variëteiten te vergelijken, stellen ze vast dat er geen verschil optreedt. Dat is opvallend, want andere adjectiefmorphologie laat juist wél een duidelijk verschil zien,

zoals uit eerder onderzoek blijkt. Pijpops en Van de Velde gaan in op de aard van dit verschil en zoeken een verklaring in de mate van transparantie van het morfeem. Die speelt volgens hen een grote rol in de overlevingskansen van het morfeem in taalcontact. De hardnekkigheid van het partitieve genitiefsuffix is gelegen in zijn transparante functie als herkenbare markeerder van een specifieke constructie. Wat eruit ziet als een complexe aansturing van het voorkomen van het s-suffix, is het gevolg van interfererende constructies, wat ten gronde wordt onderzocht in Pijpops en Van de Velde (ter perse). Met hun analyse sluiten de auteurs aan bij de constructiegrammaticale analyse van de Nederlandse partitieve genitief die voorgesteld is in Booij (2010).

Noot

1. Een uitzondering die hier niet onvermeld mag blijven is de studie van Israel (1996) over de geschiedenis van de zgn. “way-construction” in het Engels (bv. *He elbowed his way to the door*), die een interessante zij het nog enigszins embryonale visie bevat over de manier waarop “nieuwe” constructies kunnen ontstaan, maar die terugblikkend als de spreekwoordelijke ene zwaluw moet worden beschouwd.

Bibliografie

- Allan, Kathryn, *Metaphor and Metonymy: A Diachronic Approach*. Chichester: Wiley-Blackwell, 2009.
- Backus, Ad, ‘A usage-based approach to borrowability’. In: Eline Zenner & Gitte Kristiansen (red.), *New Perspectives on Lexical Borrowing: Onomasiological, Methodological and Phraseological Innovations*. Berlin & New York, Mouton de Gruyter, 2014, pp. 19-39.
- Barddal, Jóhanna, ‘The Semantic and Lexical Range of the Ditransitive Construction in the History of (North) Germanic’, *Functions of Language*, 14 (2007), pp. 9-30.
- Barddal, Jóhanna, Smirnova, Elena, Sommerer, Lotte & Gildea, Spike (red.), *Diachronic Construction Grammar*. Amsterdam: John Benjamins, 2015.
- Barddal, Jóhanna & Gildea, Spike, ‘Diachronic Construction Grammar: Epistemological context, basic assumptions and historical implications’. In: Jóhanna Barddal et al. (red.), *Diachronic Construction Grammar*. Amsterdam: John Benjamins, 2015, pp. 1-49.
- Bergs, Alexander & Diewald, Gabriele (red.), *Constructions and Language Change*. Berlin & New York: Mouton de Gruyter, 2008.
- Boogaart, Ronny, Coleman, Timothy & Rutten, Gijsbert, ‘Constructions all the way everywhere: Four new directions in constructionist research’. In: Ronny Boogaart, Timothy Coleman & Gijsbert Rutten (red.), *Extending the Scope of Construction Grammar*. Berlin & New York: Mouton de Gruyter, 2014, pp. 1-14.
- Booij, Geert, *Construction morphology*. Oxford: Oxford University Press, 2010.
- Bybee, Joan, The emergent lexicon. *Chicago Linguistic Society*, 34 (1998), pp. 421-435.
- Coleman, Timothy, ‘Lectal variation in Constructional Semantics: Benefactive ditransitives in

- Dutch'. In: Dirk Geeraerts, Gitte Kristiansen & Yves Peirsman (red.), *Advances in Cognitive Sociolinguistics*. Berlin & New York: Mouton de Gruyter, 2010, pp. 191-221.
- Colleman, Timothy, 'Distributional assimilation in constructional semantics: On contact-related semantic shifts in Afrikaans three-argument constructions'. In: Steffen Höder & Hans C. Boas (red.), *Constructions in contact* (werktitel), in voorbereiding.
- Colleman, Timothy & De Clerck, Bernard, 'Constructional semantics on the move: On semantic specialization in the English double object construction', *Cognitive Linguistics*, 22 (2011), pp. 183-209.
- Colleman, Timothy & Noël, Dirk, 'Tracing the history of deontic NCI patterns in Dutch: A case of polysemy copying'. In: Irma Taavitsainen, Andreas H. Jucker & Jukka Tuominen (red.), *Diachronic Corpus Pragmatics*. Amsterdam: John Benjamins, 2014, pp. 213-235.
- Croft, William & Cruse, D. Alan, *Cognitive Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004.
- De Smet, Hendrik, Ghesquière, Lobke & Van de Velde, Freek (red.), 'Multiple source constructions in language change'. Special issue of *Studies in Language*, 37 (2013).
- Diewald, Gabriele, 'A model for relevant types of contexts in grammaticalization.' In: Ilse Wischer & Gabriele Diewald (red.), *New Reflections on Grammaticalization*. Amsterdam: John Benjamins, 2002, pp. 103-120.
- Diewald, Gabriele, 'The catalytic function of constructional restrictions in grammaticalization.' In: Elisabeth Verhoeven, Stavros Skopeteas, Yong-Min Shin, Yoko Nishina & Johannes Helmbrecht (red.), *Studies on Grammaticalization*, Berlin & New York: Mouton de Gruyter, 2008, pp. 219-240.
- Doğruöz, A. Seza & Backus, Ad, 'Innovative constructions in Dutch Turkish: An assessment of ongoing contact-induced change', *Bilingualism: Language and Cognition*, 12 (2009), pp. 41-63.
- Drinka, Bridget, 'Language contact'. In: Silvia Luraghi & Vit Bubenik (red.), *The Continuum companion to historical linguistics*. London: Continuum, 2010, pp. 325-345.
- Fillmore, Charles J., 'The mechanisms of "Construction Grammar"', *Proceedings from the annual meeting of the Berkeley Linguistics Society*, 14 (1988), pp. 35-55.
- Fillmore, Charles J., Kay, Paul & O'Connor, Mary C., 'Regularity and idiomaticity in grammatical constructions: The case of *let alone*'. *Language*, 64 (1988), pp. 501-538.
- Fried, Mirjam, 'Construction Grammar as a tool for diachronic analysis', *Constructions and Frames*, 1 (2009), pp. 261-290.
- Geeraerts, Dirk, *Diachronic Prototype Semantics*. Oxford: Clarendon Press, 1997.
- Geeraerts, Dirk, Grondelaers, Stefan & Speelman, Dirk, *Convergentie en divergentie in de Nederlandse woordenschat: een onderzoek naar kleding- en voetbaltermen*. Amsterdam: P.J. Meertens-Instituut, 1999.
- Geeraerts, D. & Kristiansen, G., 'Cognitive linguistics and linguistic variation'. In: John R. Taylor & Jeanette Littlemore (red.), *The Bloomsbury Companion to Cognitive Linguistics*. London: Bloomsbury Academic, 2014, 202-217.
- Geeraerts, Dirk, Kristiansen, Gitte & Peirsman, Yves, 'Introduction: Advances in Cognitive Sociolinguistics'. In: Dirk Geeraerts, Gitte Kristiansen & Yves Peirsman (red.), *Advances in Cognitive Sociolinguistics*. Berlin & New York: Mouton de Gruyter, 2010, pp. 1-20.
- Goldberg, Adele E., 'The inherent semantics of argument structure: The case of the English ditransitive construction', *Cognitive Linguistics*, 3 (1992), pp. 37-74.
- Goldberg, Adele E., *Constructions: A Construction Grammar approach to argument structure*. Chicago: University of Chicago Press, 1995.
- Goldberg, Adele E., 'Constructions: A new theoretical approach to language', *Trends in Cognitive Science* 7 (2003), pp. 219-224.

- Goldberg, Adele E., *Constructions at Work: The Nature of Generalization in Language*. Oxford: Oxford University Press, 2006.
- Gries, S.Th, 'Sources of variability relevant to the cognitive sociolinguist, and corpus- as well as psycholinguistic methods and notions to handle them', *Journal of Pragmatics*, 52 (2013), pp. 5-16.
- Gries, Stefan Th. & Hilpert, Martin, 'Modeling diachronic change in the third person singular: a multi-factorial, verb- and author-specific exploratory approach', *English Language and Linguistics*, 14 (2010), pp. 293-320.
- Grondelaers, Stefan, Speelman, Dirk & Geeraerts, Dirk, 'National variation in the use of *er* "there": Regional and diachronic constraints on cognitive explanations'. In: Gitte Kristiansen & René Dirven (red.), *Cognitive Sociolinguistics: Language Variation, Cultural Models, Social Systems*. Berlin & New York: Mouton de Gruyter, 2008, pp. 153-203.
- Grondelaers, Stefan, Van Aken, Hilde, Speelman, Dirk & Geeraerts, Dirk, 'Inhoudswoorden en prepositions als standaardiseringsindicatoren. De diachrone en synchrone status van het Belgische Nederlands', *Nederlandse Taalkunde*, 6 (2001), pp. 179-202.
- Heine, Bernd, 'On the role of context in grammaticalization'. In: Ilse Wischer & Gabriele Diewald (red.), *New Reflections on Grammaticalization*. Amsterdam: John Benjamins, 2002, pp. 83-101.
- Heine, Bernd & Kuteva, Tania. *Language Contact and Grammatical Change*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005.
- Heine, Bernd & Kuteva, Tania. *The Changing Languages of Europe*. Oxford: Oxford University Press, 2006.
- Hilpert, Martin, *Constructional change in English: Developments in allomorphy, word formation, and syntax*. Cambridge: Cambridge University Press, 2013.
- Höder, Steffen, 'Multilingual constructions: A diasystematic approach to common structures'. In: Kurt Braunmüller, & Christoph Gabriel (red.), *Multilingual Individuals and Multilingual Societies* (241-257). Amsterdam: John Benjamins, 2012, pp. 241-257.
- Höder, Steffen, 'Constructing diasystems: Grammatical organisation in bilingual groups'. In: Tor A. Åfarli & Britt Mæhlum (red.), *The sociolinguistics of grammar*. Amsterdam: John Benjamins, 2014, pp. 137-152.
- Hoffmann, Sebastian & Mukherjee, Joybrato, 'Ditransitive verbs in Indian English and British English: A corpus-linguistic study', *Arbeiten aus Anglistik und Amerikanistik*, 32 (2007), pp. 5-24.
- Hoffmann, Thomas & Trousdale, Graeme (red.), *The Oxford Handbook of Construction Grammar*. Oxford: Oxford University Press, 2013.
- Israel, Michael, 'The Way Constructions grow'. In: Adele E. Goldberg (red.), *Conceptual Structure, Discourse and Language*. Stanford: CSLI Publications, 1996, pp. 217-230.
- Kortmann, Bernd & Szmrecsanyi, Benedikt (red.), *Linguistic Complexity: Second Language Acquisition, Indigenization, Contact*. Berlin & New York: Mouton de Gruyter, 2012.
- Kristiansen, Gitte & Dirven, René, 'Introduction: Cognitive Sociolinguistics: Rationale, methods and scope'. In: Gitte Kristiansen & René Dirven (red.), *Cognitive Sociolinguistics: Language variation, cultural models, social systems*. Berlin & New York: Mouton de Gruyter, 2008, pp. 1-17.
- Lakoff, George, *Women, fire and dangerous things: What categories reveal about the mind*. Chicago: University of Chicago Press, 1987.
- Langacker, Ronald W., 'A dynamic usage-based model'. In: Michael Barlow & Suzanne Kemmer (red.), 24-63. *Usage-based Models of Language*. Stanford: CSLI publications, 2000, pp. 24-63.
- Lucas, Christopher, 'Contact-induced language change'. In: Claire Bowern & Bethwyn Evans (red.), *The Routledge Handbook of Historical Linguistics*. London: Routledge, 2015, pp. 519-536.
- Matras, Yaron, *Language contact*. Cambridge (MA): Cambridge University Press, 2009.

- Nicolai, Robert, 'Language contact: A blind spot in "things linguistic"', *Journal of Language Contact*, 1 (2007), pp. 11-21.
- Noël, Dirk, 'Diachronic construction grammar vs. grammaticalization theory', *Functions of Language*, 14 (2007), pp. 177-202.
- Pietsch, Lukas, 'What has changed in Hiberno-English: Constructions and their role in contact-induced change', *Sprachtypologie und Universalienforschung* 63 (2010), pp. 118-145.
- Pijpops, Dirk & Van de Velde, Freek, 'Constructional contamination. How does it work and how do we measure it?', *Folia Linguistica*, ter perse.
- Rickford, John R., 'Situation: Stylistic Variation in Sociolinguistic Corpora and Theory', *Language and Linguistics Compass* 8 (2014), pp. 590-603.
- Rutten G.J., 'Vroegmoderne relativa: naar een diachrone constructiegrammatica', *Nederlandse Taalkunde*, 15 (2010), pp. 1-32.
- Siewierska, Anna & Hollmann, Willem, 'Ditransitive clauses in English with special reference to Lancashire dialect'. In: Mike Hannay & Gerard J. Steen (red.), *Structural-functional studies in English grammar*. Amsterdam: John Benjamins, 2007, pp. 83-102.
- Soares da Silva, Augusto, 2015, 'Cultural cognitive models of language variation'. In: Jocelyne Daems, Eline Zenner, Kris Heylen, Dirk Speelman & Hubert Cuyckens (red.), *Change of Paradigms – New Paradoxes*. Berlin & New York: Mouton de Gruyter, 2015, pp. 253-274.
- Speelman, Dirk & Geeraerts, Dirk Causes for causatives: the case of Dutch 'doen' and 'laten' In: Ted Sanders & Eve Sweetser (red.), *Causal Categories in Discourse and Cognition*. Berlin & New York: Mouton de Gruyter, 2009, pp. 173-204.
- Szmrecsanyi, Benedikt, 'The English genitive alternation in a cognitive sociolinguistics perspective'. In: Dirk Geeraerts, Gitte Kristiansen & Yves Peirsman (red.), *Advances in Cognitive Sociolinguistics*. Berlin & New York: Mouton de Gruyter, 2010, pp. 141-166.
- Tomasello, Michael, *Constructing a Language: A Usage-Based Theory of Language Acquisition*. Cambridge: Harvard University Press, 2003.
- Traugott, Elizabeth C., 'The grammaticalization of NP of NP patterns'. In: Alexander Bergs & Gabriele Diewald (red.), *Constructions and Language Change*. Berlin & New York: Mouton de Gruyter, 2008a, pp. 23-45.
- Traugott, Elizabeth C., 'Grammaticalization, constructions and the incremental development of language: Suggestions from the development of degree modifiers in English'. In: Regine Eckhardt, Gerhard Jäger & Tonjes Veenstra (red.), *Variation, Selection, Development: Probing the Evolutionary Model of Language Change*. Berlin & New York: Mouton de Gruyter, 2008b, pp. 219-250.
- Traugott, Elizabeth C., 'Toward a coherent account of grammatical constructionalization'. In: Jóhanna Barðdal et al. (eds), *Diachronic Construction Grammar*. Amsterdam: Benjamins, 2015, pp. 51-79.
- Traugott, Elizabeth C. & Trousdale, Graeme, *Constructionalization and Constructional Changes*. Oxford: Oxford University Press, 2013.
- Trousdale, Graeme, 'Issues in constructional approaches to grammaticalization in English'. In: Katerina Stathi, Elke Gehweiler & Ekkehard König (red.), *Grammaticalization: Current views and issues*. Amsterdam: John Benjamins, 2010, pp. 51-71.
- Trudgill, Peter, *Sociolinguistic Typology: Social Determinants of Linguistic Complexity*. Oxford: Oxford University Press, 2011.
- Weinreich, Uriel, Labov, William & Herzog, Marvin, 'Empirical foundations for a theory of language change'. In: Winfred P. Lehmann & Yakov Malkiel (red.), *Directions for Historical Linguistics: A Symposium*. Austin: University of Texas Press, 1968, pp. 95-195.
- Winter-Froemel, Esme, *Entlehnung in der Kommunikation und im Sprachwandel. Theorie und Analysen zum Französischen*. Berlin & New York: Mouton de Gruyter, 2011.

- Winters, Margaret, Tissari, Heli & Allan, Kathryn (red.), *Historical Cognitive Linguistics*. Berlin & New York: Mouton de Gruyter, 2010.
- Wolf, Hans-Georg & Polzenhagen, Frank. *World Englishes. A Cognitive Sociolinguistic approach*. Berlin & New York: Mouton de Gruyter, 2009.
- Zenner, Eline, *Cognitive Contact Linguistics. The macro, meso and micro influence of English on Dutch*. Proefschrift KU Leuven, 2013.
- Zenner, Eline & Kristiansen, Gitte (red.), *New Perspectives on Lexical Borrowing: Onomasiological, Methodological and Phraseological Innovations*. Berlin & New York: Mouton de Gruyter, 2014.

Over de auteurs

Timothy Colleman, Universiteit Gent, Ghent University research team on Linguistic Meaning & Structure, Blandijnberg 2, B-9000 Gent.
E-mail: timothy.colleman@UGent.be

Freek Van de Velde, Katholieke Universiteit Leuven, onderzoeksgroep Quantitative Lexicology and Variational Linguistics, Blijde-Inkomststraat 21, B-3000 Leuven.
E-mail: freek.vandevelde@kuleuven.be